

במדבר פרק כ

(א) וַיְבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה מִדְבַר צֶן בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיִּשָּׁב הָעָם בְּקֹדֶשׁ וַתָּמֹת שָׁם מִרְגָּם וַתִּקְבְּר שָׁם : (ב) וְלֹא הָיָה מַיִם לַעֲדָה וַיִּקְהְלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן : (ג) וַיִּבֶר הָעָם עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלוֹ גִּוְעֵנוּ בְּגִוְעֵנוּ אַחֲיֵנוּ לִפְנֵי יְקֹנֵק : (ד) וְלָמָּה הִבְאַתֶּם אֶת קַהֲל יְקֹנֵק אֶל הַמִּדְבָּר הַזֶּה לָמוֹת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעֵינֵינוּ : (ה) וְלָמָּה הֶעֱלִיתֵנוּ מִמִּצְרַיִם לְהִבְיֵא אֶתְנוּ אֶל הַמִּקְוֹם הַרְעֵה הַזֶּה לֹא מִקְוֹם זָרַע וַתֹּאנְהָ וְנִגְפוּ וְרַמּוֹן וּמֵיִם אֵין לְשִׁתּוֹת : (ו) וַיִּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקְּהָל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּרֵא כְבוֹד יְקֹנֵק אֱלֹהִים : (ז) וַיְדַבֵּר יְקֹנֵק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר : (ח) קַח אֶת הַמַּטֵּה וְהַקְּהָל אֶת הָעֵדָה אֲתָה וְאַהֲרֹן אַחֲיֶיךָ וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִימֵי וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן הַסֵּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֶת בְּעֵינֵיהֶם : (ט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַמַּטֵּה מִלִּפְנֵי יְקֹנֵק כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ : (י) וַיִּקְהְלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הַקְּהָל אֶל פְּנֵי הַסֵּלַע וַיֹּאמְרוּ לָהֶם שְׁמַעוּ נָא הַמְּרִים הַמֵּן הַסֵּלַע הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם מַיִם : (יא) וַיִּרְגַם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ וַיַּךְ אֶת הַסֵּלַע בְּמַטְהוֹ פַּעֲמָיִם וַיִּצְאוּ מֵיִם רַבִּים וַתִּשְׁתַּף הָעֵדָה וּבְעֵינֵיהֶם : (יב) וַיֹּאמְרוּ יְקֹנֵק אֶל מֹשֶׁה וְאַל אֶהֱרֹן זַעַן לֹא הָאֲמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת הַקְּהָל הַזֶּה אֶל הָאֲרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם : (יג) הֲמָה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יְקֹנֵק וַיִּקְדַּשׁ בָּם : (יד)

~ במה חטאו ~

רש"י במדבר פרק כ – לא דיברו אלא הכהו

(יא) פעמים - לפי שבראשונה לא הוציא אלא טיפין, לפי שלא צוה המקום להכותו אלא "ודברתם אל הסלע", והמה דברו אל סלע אחר ולא הוציא, אמרו שמה צריך להכות כבראשונה, שנאמר (שמות יז, ו) והכית בצור, ונודמן להם אותו סלע והכהו :

אבן עזרא במדבר פרק כ – לא דיברו אלא הכהו פעמיים

(ח) ... והפירוש הנכון בעיני אגלנו ברמיזות. דע כי כאשר ידע החלק את הכל, ידבק בכל, ויחדש בכל אותות ומופתים. ואמת, כי השם אמר למשה ולאהרן ודברתם, ולא דברו בעבור מריבת העם עם משה. והנה החלק חלק. והכה הסלע, ולא יצאו מים עד שהכהו פעם שנית. והנה לא קדשו השם, ומרו, ומעלו בשגגה. גם יוכל המפרש לפרש ויבטא בשפתיו על משה, כי על כן נענש, כי לא היה ראוי שידבר דבר עד שימלא שליחות השם. גם יהיה דרש קדמונינו ז"ל, כי החטא היה בעבור שאמר שמעו נא המורים (יב), ורמזו זה הסוד.

שמונה פרקים לרמב"ם פרק ז – כעסו

ואתה יודע, כי אדון הראשונים והאחרונים, משה רבנו, כבר אמר לו יתעלה : + במדבר כ, יב + "יען לא האמנתם ביי", + במדבר כ, כד + "על אשר מריתם", + דברים לב, נא + "על אשר לא קדשתם" - כל זה. וחטאו, עליו השלום, היה, שנטה אל אחד משני הקצוות במעלה ממעלות המידות, והיא הסבלנות, כאשר נטה אל הכעס, באומרו : + במדבר כ, יג + "שמעו נא המורים", דקדק ה' עליו שיהיה איש כמוהו כועס בפני קהל ישראל, במקום שאין ראוי בו הכעס. וכגון זה בחוק האיש ההוא חלול השם, לפי שתנועותיו כולן ודיבוריו נלקחים למופת, ומקווים להגיע בהם להצלחת העולם הזה והעולם הבא, ואיך ייראה ממנו הכעס, והוא מפעולות הרע, כמו שבארנו, ולא יבוא אלא מתכונות רעות מתכונות הנפש? ואמנם אומרו בזה : + במדבר כז, יד + "מריתם פי" - הרי הוא כמו שנבאר. וזה, שהוא לא היה מדבר עם אנשים המוניים, ולא עם מי שאין להם מעלה, אלא עם אנשים שהקטנה שבנשיהם היתה כמו יחזקאל בן בוזי, כמו שזכרו החכמים, וכל מה שיעשה או יאמר - יבחנוהו. וכאשר ראוהו שכעס, אמרו שהוא עליו השלום אינו מי שיש לו פחיתות מידה, ואלמלא ידע שה' קצף עלינו בבקשת המים, ושאלנו הכעסנוהו יתעלה - לא היה כועס. ולא מצאנו בדברי ה' יתעלה אליו בזה הענין לא כעס ולא קצף, אלא אמר : + במדבר כ, ח + "יקח את המטה וכי' והשקית את העדה ואת בעיניהם". וכבר יצאנו מכוונת הפרק, אבל התרנו ספק מספקות התורה, שהרבה נאמר בו, והרבה יישאל : איזה חטא חטא? וערוך מה שאמרנוהו אנחנו אל מה שנאמר בו, והאמת תורה דרכה.

רמב"ן במדבר פרק כ פסוק ח – לא יחסו הנס לה'

והקרוב מן הדברים שנאמרו בזה, והוא טוב לדחות השואל, הם דברי רבינו חננאל שכתב כי החטא הוא אמרם (פסוק ז) "המן הסלע הזה נוציא לכם מים", וראוי שיאמרו יוציא ה' לכם מים, כדרך שאמרו (שמות טז ח) בתת ה' לכם בערב בשר לאכול וגו', וכן בכל הנסים יודיעום כי ה' יעשה עמהם להפליא, ואולי חשבו העם כי משה ואהרן בחכמתם הוציאו להם מים מן הסלע הזה, וזהו לא קדשתם אותי (דברים לב נא).

	ביצוע (כ:ט-יא)	צייווי (כ:ח)
מלבים	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַמַּטֵּה מִלִּפְנֵי יְקֹנֵק כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ	קַח אֶת הַמַּטֵּה
	וַיִּקְהְלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הַקְּהָל אֶל פְּנֵי הַסֵּלַע	וְהַקְּהָל אֶת הָעֵדָה
	וַיֹּאמְרוּ לָהֶם שְׁמַעוּ נָא הַמְּרִים הַמֵּן הַסֵּלַע הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם מַיִם : וַיִּרְגַם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ וַיַּךְ אֶת הַסֵּלַע בְּמַטְהוֹ פַּעֲמָיִם	אֲתָה וְאַהֲרֹן אַחֲיֶיךָ וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִימֵי וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן הַסֵּלַע
	וַיִּצְאוּ מֵיִם רַבִּים וַתִּשְׁתַּף הָעֵדָה וּבְעֵינֵיהֶם	וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֶת בְּעֵינֵיהֶם

אבן עזרא

רמב"ן

רש"י

רמב"ם

אברנאל במדבר פרק כ

... לא היה אפשר להנתן לשני שרי צבאות ישראל אלא לסבה גדולה חזקה ולא [על] ענין קל כ"מי מריבה". ומאשר היתה מיתת אהרן ראשונה כמו שהיה חטאו בעשיית העגל ראשונה ומיתת משה אחרונה כמו שהיתה שליחות המרגלים אחר העגל [מצביע אל חטאתם האמיתיים]... "על אשר מריתם את פי למי מריבה" והן שתי סיבות... והעצמית שבהם היא: "על אשר מריתם את פי" והשנית: "למי מריבה"...

(1) במדבר כ

(יב) ויאמר יקנך אל משה ואל אהרן וען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם: (יג) הנה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את יקנך ויקדש גם:

(2) במדבר כ

(כג) ויאמר יקנך אל משה ואל אהרן בהר הקר על גבול ארץ אדום לאמר: (כד) יאסף אהרן אל עמיו כי לא יבא אל הארץ אשר נתתי לבני ישראל על אשר מריתם את פי למי מריבה:

(3) במדבר פרק כז

(יב) ויאמר יקנך אל משה עלה אל הר העברים הנה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל: (יג) וראיתה אתה ונאסף אל עמי גם אתה כאשר נאסף אהרן אחיך: (יד) כאשר מריתם פי במדבר צן במריבת העדה להקדישני במים לעיניהם הם מי מריבת קדש מדבר צן: פ

(4) דברים פרק לב

(מח) וידבר יקנך אל משה...: (מט) עלה אל הר העברים הנה הר נבו...: (ג) ומת בהר אשר אתה עלה שמה והאסף אל עמי כאשר מת אהרן אחיך בהר הקר ויאסף אל עמיו: (נא) על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי מריבת קדש מדבר צן על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל:

ר' ליבטאג (א-ה) העם מורד, ואז משה ואהרן מגיב כך: (ו) ויבא משה ואהרן מפני הקהל אל פתח אהל מועד ויפלו על פניהם...

~ מטה של מי ~

במדבר פרק כ (ח) קח את המטה...

שמות פרק יד פסוק טז - ואתה הרם את מטהך ונטה את ידך על הים ויבקעו...
שמות פרק יז (ה) ויאמר יקנך אל משה עבר לפני העם וקח אתך מוֹקֵנִי יִשְׂרָאֵל וּמִטְבַּח אֲשֶׁר הִפִּיתָ בוֹ אֶת הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ: (ו) הֲנִי עֹמֵד לִפְנֵיךָ שֵׁם עַל הַצּוּר בְּחָרֵב וְהִפִּיתָ בְּצוּר וַיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ מִים וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ בֶּן מִשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

במדבר פרק כ (ט) ויקח משה את המטה מלפני יקנך...

שמות פרק כט פסוק יא - וישחטת את הפר לפני יקנך פתח אהל מועד:

רשב"ם במדבר פרק כ פסוק ח

(ח) קח את המטה - מלפני העדות:

ודברתם אל הסלע - לא צוה הק' לקחת את המטה להכות בו הסלע כמו שעשה בריפדים שכת' שם והכיתם בצור ויצאו ממנו מים, אלא המטה צוה לקחת להראות בו קשי מרי שלהם כדכת' [בפרשת קרח - ויאמר יקנך אל משה השב את מטה אהרן לפני העדות] למשמרת לאות לבני מרי [ותכל תלונתם מעלי ולא ימתו] [במדבר יז: כה]:

~ אמונה נגד אומן ~

במדבר פרק כ (יב) ויאמר יקנך אל משה ואל אהרן וען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל...

שמות יז (יב) וידי משה כבדים ויקחו אבן וישמימו תחתיו וישב עליה ואהרן וחור תמכו בגדיו מזה אַחַד ומזה אַחַד ויהי ידיו אַמוֹנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ:
אסתר ב (ז) - ויהי אמן את הדסה...

- קברות התאוה - במדבר יא (יא) ויאמר משה אל יקנך למה הרעת לעבדך ולמה לא מצאתי חן בעיניך לשוים את משה כל העם הזה עלי: (יב) האנכי הריתי את כל העם הזה אם אנכי ילדתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיך כאשר ישא האמן את הניק על האדמה אשר נשבעת לאבותיו: (יג) מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבפו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאכלה: (יד) לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני: (טו) ואם ככה את עשה לי הרגני נא הרג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי: פ
- מרגלים - במדבר יד (ה) ויפל משה ואהרן על פניהם לפני כל קהל עדת בני ישראל:
- קרח - במדבר טז (ד) וישמע משה ויפל על פניו:
- מי מריבה - במדבר כ (ו) ויבא משה ואהרן מפני הקהל אל פתח אהל מועד ויפלו על פניהם ויבא כבוד יקנך אליהם

~ חילול השם של מנהיגים ~

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה סג

המצוה הסי"ג היא שהזהירנו מחלול השם. והוא הפך קדוש השם שנצטוינו בו שקדם באורו בתשיעית ממצות עשה. והוא אמרו יתעלה (אמור כב) "ולא תחללו את שם קדשי". והעון הזה ייחלק לשלושה חלקים. שנים כוללים ואחד מיוחד. ... והחלק המיוחד הוא שיעשה האדם ידוע במעלה והטוב פעולה אחת תיראה בעיני החמון שהוא עבירה ושאינו דמיון הפועל ההוא ראוי לנכבד כמוהו לעשות אע"פ שיהיה הפועל מותר הנה הוא חלל את השם. והוא אמרם (יומא פו א) היכי דמי חלול השם: כגון אנא דשקילנא בשרא מבי טבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר, רבי [יוחנן] אמר "כגון אנא דמסיגנא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין".